

CARACTERISTICILE EVOLUTIVE ALE REȚELEI DE AȘEZĂRI DIN DOBROGEA DE NORD

GH.ROMANESCU, GABRIELA ROMANESCU

Cuvinte cheie: Dobrogea de Nord, documente istorice, structură etnică, așezări, toponime, oiconime.

Les particularités évolutives du réseau des habitants des Dobroudja du Nord. D'après une courte présentation des conditions du cadre naturel du Dobroudja du Nord on a caractérisé le réseau des habitants sous l'aspect évolutif.

Ainsi, on a mis en évidence l'importance des cartes et des autres sources d'informations plus au moins anciennes.

Aussi, un très important rôle dans la compréhension de l'évolution du réseau des habitants c'est celui de la toponymie qui nous offre un très riche matériel dans l'espace de Dobroudja.

On a présenté aussi les plus importants documents qui constituent des preuves sur l'existence et l'évolution du réseau des habitants.

Cadrul natural al Dobrogei de Nord

Dobrogea de Nord este o unitate fizico-geografică situată în sud-estul țării, respectiv în partea de nord a Dobrogei.

Spre vest și nord-vest, Dobrogea de Nord este delimitată de lunca Dunării prin "abrupturi tectono-erozive, pe un traseu festonat" (Al.Ungureanu, 1993). Către nord-est, linia tectonică Tulcea - Mahmudia marchează contactul cu Delta Dunării iar în sud-est, un alt contact tectono-eroziv, cu un traseu de asemenea sinuos, reprezintă limita față de complexul lagunar Razim-Sinoie. Limita față de Podișul Dobrogei Central-Sudice se suprapune faliei Peceneaga-Camena, transpunându-se în relief prin cele două văi cu orientare opusă: Aiorman și Slava Rusă.

Între aceste limite, Dobrogea de Nord are o suprafață de 3540 km², fiind una dintre cele mai mici unități fizico-geografice de la noi din țară. Individualizarea acestei unități este însă remarcabilă datorită caracterului de bloc-horst pe care-l are, înconjurat în cea mai mare parte de zone joase; este în același timp și compartimentul cel mai înalt al Dobrogei. Peisajul care se impune este acela de muneci și dealuri împădurite, contrastând cu peisajul palustru sau stepic din jur.

Subunitățile fizico-geografice

Conform unei regionări realizate de M.Grigore și I.Marin (1984), Dobrogea de Nord a fost împărțită în șase subunități fizico-geografice: Munții Măcinului, Podișul Niculițelului, Dealurile Tulcei, Culoarul depresionar Cerna-Nalbant, Câmpia litorală a Razimului și Podișul Babadagului.

Cea mai recentă regionare a Dobrogei de Nord (Al.Ungureanu, 1993) permite individualizarea a patru subunități fizico-geografice: Munceii Măcinului, Dealurile Niculițelului, Dealurile Tulcei și Podișul Babadagului (Fig.1).

1. Munceii Măcinului sunt situați în nord-vestul Dobrogei de Nord; spre sud și nord se învecinează cu lunca Dunării, spre est se găsește culoarul de văi cu direcție opusă, respectiv valea Taiței și cea a Luncaviței ce îi separă de Dealurile Niculițelului iar spre sud limita o reprezintă înșeuarea Carapeliț, delimitând această subunitate de Podișul Babadag. Trăsătura dominantă a subunității o reprezintă predominarea reliefului structural și de eroziune diferențială, reprezentat în primul rând prin culmi longitudinale înguste și văi orientate în același sens. Culmile mai importante se diferențiază într-o culme principală, cu cea mai mare altitudine, care a rezistat și cel mai bine la eroziune; acesteia i se adaugă o serie de culmi mai scurte: culmea Pricopanului, Megina, Priopcea, Carcaliu ș.a. Între culmi se schițează o serie de depresiuni largi, orientate cu precădere longitudinal dintre care cea mai tipică este depresiunea Greci.

2. Dealurile Niculițelului sunt situate la est de Munceii Măcinului și la nord de sectorul mijlociu al Taiței. Spre est pot fi delimitate de Dealurile Tulcei prin înșeuarea Sarica și marginea apuseană a depresiunilor Cataloi și Nalbant. Altitudinea atinge o valoare maximă de 365m în vârful Trestenic, iar aspectul general este acela de interfluvii largi, bombate și o fragmentare de tip deluros.

3. Dealurile Tulcei constituie subunitatea cea mai estică a Dobrogei de Nord. Din punct de vedere altitudinal, aici se înregistrează cele mai mici valori, iar principala caracteristică o reprezintă existența reliefului de pedimentație cu multe inselberguri, dintre care cele mai caracteristice sunt Deniztepe (267m), Beștepe (243m), Uzumbair (222m), Dealul Beilului (201m) ș.a. O suprafață însemnată este ocupată de depresiunile cuprinse între inselberguri, cum ar fi depresiunile Cataloi și Nalbant în interior, ca și depresiunea marginală Sarichioi-Sarinasuf în sud-est.

4. Podișul Babadagului reprezintă porțiunea cea mai sudică a Dobrogei de Nord, având forma unui patralater alungit, orientat NV-SE, între marginea estică a luncii Dunării și latura vestică a complexului lagunar Razim-Sinoie. Cea mai mare altitudine se înregistrează în Dealul Săcari (401m), iar altitudinea medie a interfluviilor se situează în jur de 300m. Acest podiș este un vast sincliniu suspendat, punând în evidență abrupturi cu caracter de cuestă și poduri de suprafețe structurale.

Aspectul reliefului a avut un rol foarte important în desfășurarea rețelei de așezări umane.

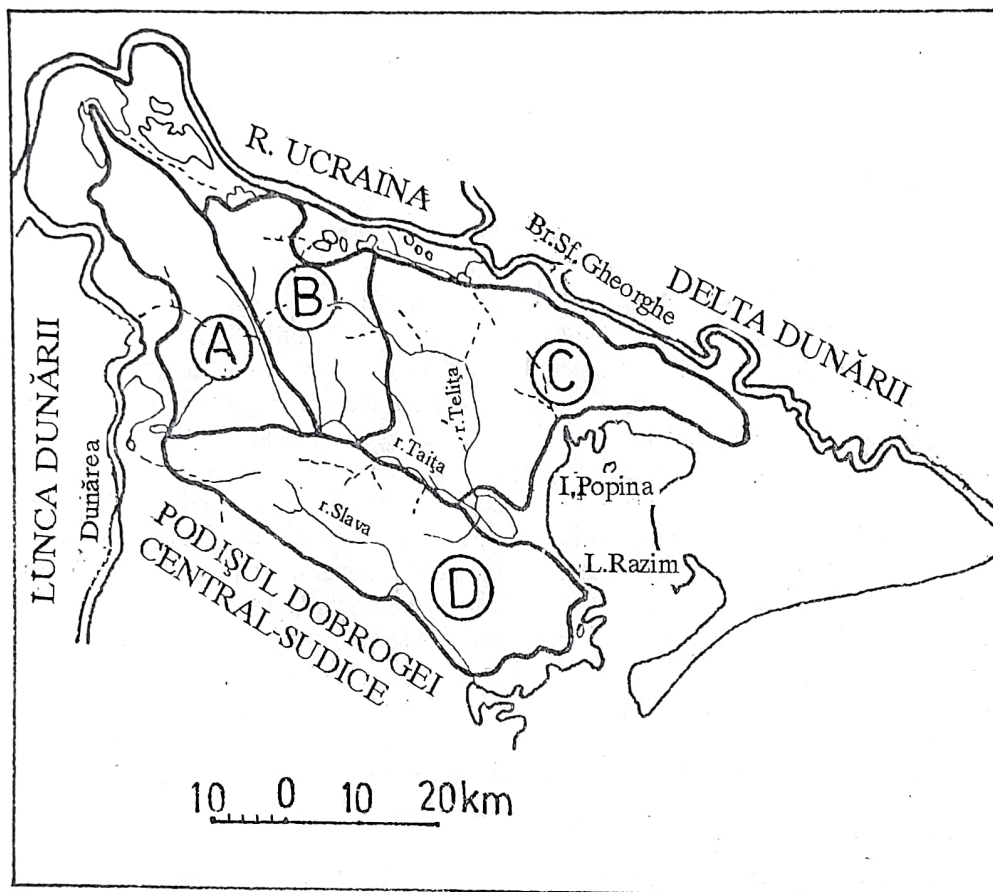

Fig.1. Dobrogea de Nord – Subunitățile fizico-geografice

Caracteristicile evolutive ale rețelei de așezări

În secolele XV-XIX, provincia Dobrogea a cunoscut, în raport cu Imperiul Otoman, un regim economico-politic de "pașalâc" care se deosebea de regimul autonom al celorlalte țări române (Moldova, Țara Românească și Transilvania) situație ce și-a lăsat amprenta asupra întregului proces de populare a Dobrogei.

Încă de la început se impune sublinierea unui aspect, și anume acela că se constată o mare stabilitate a așezărilor (A.Ghiață, 1982), indiferent de structura etnică a populației ce le-a locuit.

Știrile cele mai vechi pe care ni le furnizează hărțile asupra așezărilor privesc, așa cum era și normal, orașele și târgurile.

Portulanele din secolele XIV-XV indică **Vicina** cu nume romanice. Acest centru numit de românii băștinași Saccia - de unde turcii vechi și tătarii au făcut Isaccia -, a fost menționat și de către geograful arab Abulfida încă la începutul secolului al XIV-lea.

Harta din 1774 a lui Rizzi Zannoni prezintă poziția așezărilor, iar pentru fiecare așezare arată prin semne speciale dacă satele sunt locuite de populație creștină sau turcească. Astfel este menționată existența satelor Somova, Parcheș și Rachelu (cu transcrierea defectuoasă Somora, Parketz, Rakel) care sunt indicate ca fiind creștine, aspect care se va regăsi și pe harta realizată în 1850 de către Ion Ionescu de la Brad, în sensul că apar ca fiind populate exclusiv de români.

Toponimia românească corelată cu alte informații devine definitorie pentru vechimea și continuitatea așezărilor românești în Dobrogea. Pe de altă parte, este elocventă preluarea în traducere turcă a unor nume de așezări din acest fond toponimic autohton românesc mai ales a acelor a căror denumire ține de biogeografie, geografie fizică și economică. A fost pusă în evidență o bogată toponimie, cu deosebire în zona etnografică dunăreană de mare concentrare românească. S-a putut stabili de asemenea că acest fond toponimic a avut o mare stabilitate în secolele XV-XIX, ceea ce demonstrează și continuitatea existenței așezărilor.

În secolele XVIII și XIX izvoarele cu privire la fondul toponimic local românesc se îmbogățesc prin apariția unor hărți și texte ca: Schmid (1774, 1782), Harta austriacă (1795), Harta Țărilor Române (1817-1820), Harta statistică rusă (1835), Ion Ionescu de la Brad (1850) precum și documentele turcești din fondul tapiurilor (1850-1878). În pofida turcizării numelor, documentele menționate cuprind numeroase toponime românești de localități, lacuri, dealuri.

Pe baza studierii toponimiei locale se poate contura și evoluția așezărilor din zonă (Fig.2). Noua administrație a impus schimbarea numelor de așezări pentru a facilita evidența în cancelaria otomană, încât mare parte din toponimele românești au fost înlocuite cu denumiri turcești (fie că ele au fost traduse, fie că s-au creat noi toponime în limba turcă). De bună seamă, toponimele turcești au pornit de la condițiile locale dobrogene de geografie istorică, atât în ceea ce privește toponimele traduse sau toponimele vechi românești care au fost menționate și turcizate, cât și în ceea ce privește crearea unor noi toponime. De multe ori însă, pentru aceeași așezare existau denumiri diferite care erau folosite în paralel: unul dat de români, celălalt de către turci sau slavi. Un astfel de caz îl reprezintă Niculițelul, care în harta statistică rusă ridicată în 1828, este menționat cu două nume: unul de origine slavă "Monastiriște", celălalt dat de români "Niculițel".

Pe aceeași hartă din 1828, "Harta Valahiei, Bulgariei și Rumeliei" realizată de generalul de stat major Hatov sunt consemnate pentru prima oară o serie de sate și cătune având nume caracteristice românești, indicându-se la fiecare și numărul gospodăriilor sau curțiilor. Exemplificăm cu așezările: "Pisica", cu 20 de gospodării, "Zaclii", nume popular, echivalent al "Azaclaului" din hărțile ulterioare (în prezent Zaclău), cătun ce avea între 5-20 gospodării, Jijila - sat cu 50 de gospodării.

De o deosebită importanță sub raportul așezărilor este harta etnografică care însoțește lucrarea lui Ion Ionescu de la Brad "Excursion agricole dans la plaine de la Dobroudja", apărută la Constantinopol în 1850. Aceasta a fost realizată în mare parte pe baza constatărilor și datelor culese la fața locului și se numește "Carte topographique et ethnographique d'une partie de la Dobroudja, 1850" și indică prin culori diferite, pentru fiecare localitate în parte, șapte naționalități ce conviețuiau în Dobrogea. Același autor menționează 62 de așezări dispărute (sau devastate) explicând acest fapt ca fiind o urmare a războiului ruso-turc de la 1828. Dintre așezările trecute ca devastate și care au putut fi localizate pe hărțile ulterioare, sau care au fost refăcute pe același loc menționăm:

- Ahmed-Fakih (după unele surse), Amofalki (după Ion Ionescu de la Brad), devastat la acea dată, fiind situat în cadrul comunei Valea Nucarilor, reapărut apoi și desființat ulterior;

- Bestipe (azi Beștepe);

- Karaibeli (Caraibil după unele surse), azi Colina;

- Cerna;

- Dunavățul de Jos;

- Hantcharka (Hancearca în realitate), azi Hamcearca;

- Sgritze (Iglița în realitate), în prezent înglobat la satul Turcoaia;

- Beștepe românesc, azi Mahmudia;

- Prislav, azi Nufăru.

Este consemnat de asemenea și numărul de sate existent la acea vreme, corespunzător fiecărei cazale; astfel Tulcea avea 9 sate, Isaccea 11, Măcin 18 iar Babadag 17. Se poate observa că cel mai mare număr de sate îl găsim în zona codrului, acolo unde natura a fost mai generoasă, oferind adăpost în vremuri grele.

Alte sate, situate pe malul Dunării, în zona codrului sau chiar în apropiere au fost menționate

ca având populație românească, într-un procent mai mare sau mai mic, asta înseamnă că au existat nuclee de populație românească care au rezistat în aceleași așezări, sau cel puțin o parte, încât adesea aceleași denumiri folosite pe harta lui I. Ionescu de la Brad le regăsim pe hărțile de mai târziu, și chiar în prezent. Harta lui Hatov (1828) consemnează un sat românesc din interiorul Dobrogei, respectiv "Cârjelar" (Cârjelari), în marginea codrului.

Unele sate sunt menționate și pe alte hărți (1835, 1929 etc.) ca fiind părăsite; spre ex., pe harta rusă, satul Frecăței este trecut ca fiind părăsit, dar este menționat ca stație de poștă. Potrivit aprecierilor făcute de Al. Arbore (1929) așezările dobrogene părăsite sunt urmare nu numai a pustiirilor războaielor, dar și a faptului că o sumă de locuitori au trecut în timpul războiului ruso-turc din 1806-1812 din Dobrogea la nord de Dunăre.

Evoluția oiconimelor așezărilor reflectată în documente (Fig.2)

Datele oferite de fondul topic sunt direct legate de raportul om-natură. Așezările exprimă unul din elementele concrete de studiu ale geografiei istorice. Condițiile geografice pot favoriza mai mult sau mai puțin dezvoltarea unei așezări, a unei regiuni.

Toponimele de așezări, privite din punct de vedere semantic, exprimă unele realități de geografie istorică și anume: aspecte de geografia așezărilor și a populației, aspecte de geografie economică și a muncii, aspecte de geografie politico-administrativă.

Indiferent de limba în care au fost transmise, toponimele de așezări sunt alcătuite din cuvinte care exprimă realități cu caracter permanent de geografie fizică locală: forme de relief, aspecte ale terenului, elemente climatice, hidrologice, de floră și faună etc. Sunt totodată și toponime care reflectă aspecte de geografie a populației: după religie, etnic, funcție de mișcarea populației, meserie, antroponime etc.

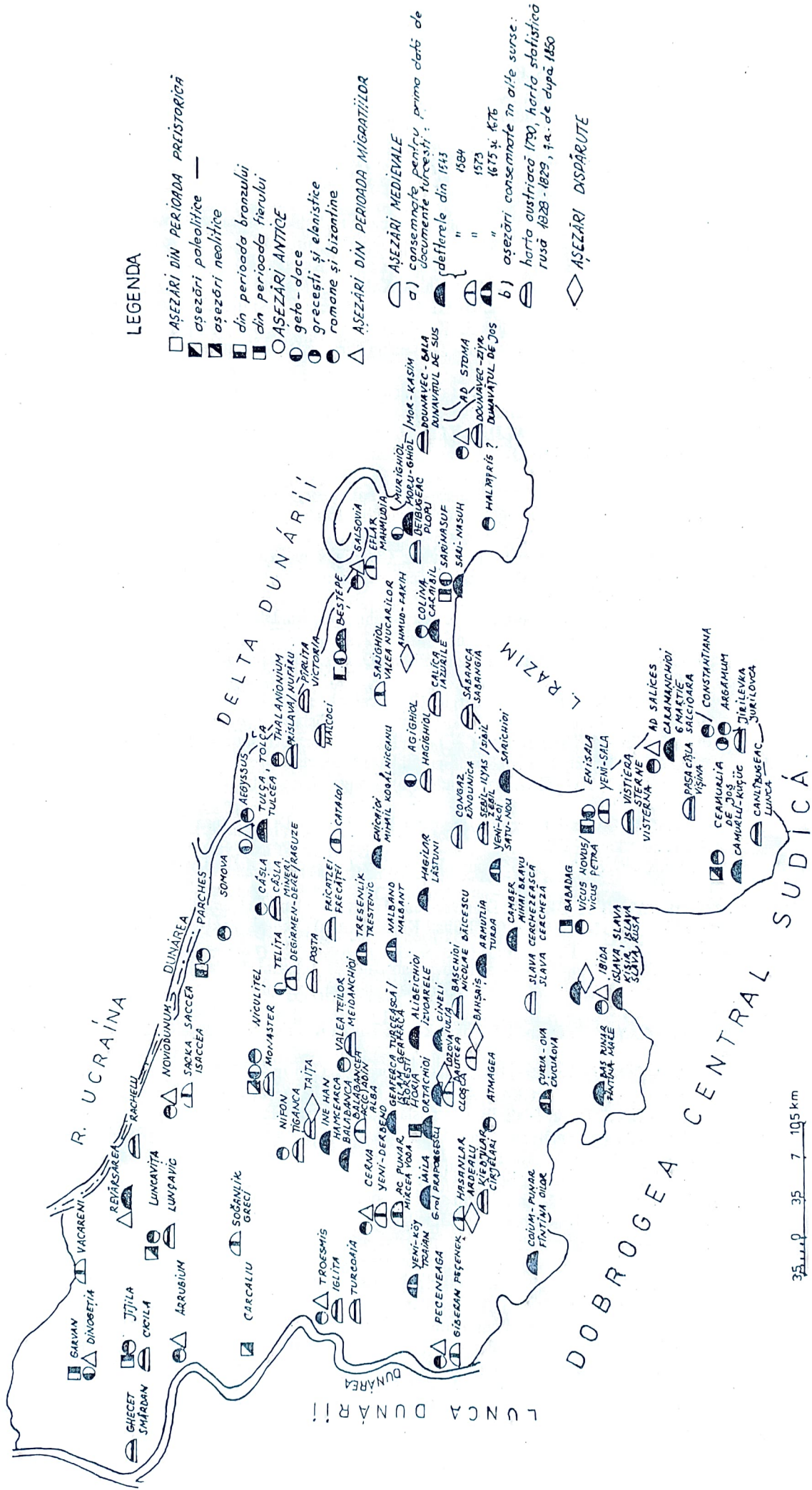
Principalele izvoare folosite care vor fi notate cu sigle sunt:

- registrele turcești (defter) din 1543 DI₁ și 1584 DL₂ care conțin evidența pe sate a sarcinilor militare ce reveneau populației musulmane colonizate în ținut;
- defterul din 1573 (DG);
- documentele turcești din fondul tapiurilor emise între 1864-1877 (FT);
- harta austriacă de la 1790 (Ps);
- harta statistică rusă ridicată în timpul războiului de la 1828-1829 (Kt) și alte câteva hărți;
- notele din călătoriile întreprinse în Dobrogea de Evliya Celebi la mijlocul secolului al XVII-lea (EC), de agentul polon Korsak în 1849 (K), de agronomul român I. Ionescu de la Brad în 1850 (IB);
- harta Marelui Stat Major Român de la 1880-1883 (HD);
- Marele dicționar geografic al României (Buc., 5 vol., 1898-1902) MDG.

Utilizând datele oferite de aceste surse diverse Anca Ghiță (1982) a identificat și localizat sate în perimetrul acestei unități fizico-geografice (toponimul - titlu scris cu majuscule la fiecare așezare respectă forma din HD, MDG, monografia M.D. Ionescu; în paranteză figurează actuala denumire, dacă au intervenit schimbări; urmează formele toponimice din diferite izvoare notate cu sigle; s-a pus tilda (~) când denumirea așezării sau unității administrative (kaza, nahie) este identică cu cea anterioară):

1. **AC(C)ADIN** (azi Alba): Ak Adin (li, lar) kaza Isaccea DG, ~ nahia ~ DI₂, Akadin IB, Ak-kadin kaza Babadag FT;
2. **AC PUNAR** (azi Mircea Vodă): Ak-pinar kaza Isaccea DG, Ak Punar kaza Măcin K, Akpunar IB, Ak-pinar kaza ~ FT;
3. **AGI GHIOL, HAGIGHIOL** (azi Agighiol): Aci-göl kaza Babadag EC, Hadji Gheuli kaza Tulcea K, Hadjguiol, Agighiol kaza Babadag IB, Aci-göl kaza Tulcea FT;
4. **AHMED-FAKIH** (sat desființat pe teritoriul comunei Valea Nucarilor, azi grup social piscicol "Calica"): Ahmed-bey nahia Hîrșova DI₁, Ahmed-Fakih kaza Hîrșova-Babadag DG, ~ kaza Babadag D, EC, Amofalki devastat IB;
5. **ALI BEI CHIOI, ALIBEIKIOI** (azi Izvoarele): Ali-bey nahia Hîrșova DI_{1,2}, Alibekion Ps, Alibeikeui IB, Ali-bey kaza Babadag FT;
6. **ARMUTLIA** (azi Turda): Armudlu nahia Hîrșova DI₂, ~ (It) kaza Babadag EC, Ormutlan Ps, Armotli IB, Armudlu kaza ~ FT;
7. **ATMAGEA**: Atmacalar nahia Hîrșova DI₂, Atmaca kaza Babadag D, EC, FT;
8. **AZACLÏU, AZAKLÏU** (fostă 23 August, azi Zacltu): Azaklia și Zatoka sate kaza Măcin K, Azaalik și Zatoka două sate IB, Azakla (It), Zatoka kaza ~ FT;
9. **BABADAG**: Baba nahia Hîrșova DI_{1,2}, ~ kaza Hîrșova-Babadag DG, Babadach Ps, Baba IB, Baba-da kaza Babadag FT;
10. **BAHŞAIŞ** (sat desființat com. Nicolae Bălcescu, în prezent comuna Nalbant): Budala-Bahşâiș kaza Hîrșova-Babadag DG, Sari ~ nahia Hîrșova DI₂, Bahşâiș kaza Babadag EC, Banczaisch Ps;
11. **BALABANCEA**: Balabanca (ci) nahia Hîrșova DI_{1,2}, ~ kaza Isaccea DG, Balabanja Ps, Balabantcha, Balabancea kaza Măcin IB, Balabança kaza ~ FT;

FIG. 2 - DOBROGEA DE NORD
EVOLUȚIA ISTORICĂ A AȘEZĂRIILOR

12. **BAŞ CHIOI, BAŞ KIOI** (azi Nicolae Bălcescu): Baş-köy kaza Babadag EC, Baschischon Ps, Baschkeui IB, Baş-köy, Baş-kariyesi kaza Babadag FT;
13. **BAŞ PUNAR** (azi Fintîna Oilor): Baş-pinari nahia Hîrşova DI₂, ~ (-pazarli) kaza Babadag D, Baş-pinar kaza ~ FT;
14. **BEIBUGEAC** (azi Plopu): Veiboudjoki Lp, Bey-bucagi nahia Mahmudia, kaza Tulcea FT;
15. **BEŞTEPE**: Beş-tepe, Beş-depe kaza Isaccea DG, ~ nahia Hîrşova DI₂, Belfene Ps, Beschtepe kaza Tulcea K, Bestipe devastat IB, Beş-tepe kaza ~ FT;
16. **CALICA** (azi Iazurile): Kalikeuy kaza Tulcea K, Salika, Calica kaza ~ IB, Kalika kaza ~ FT;
17. **CAMBER** (azi Mihai Bravu): Kanber-köy nahia Hîrşova DI₂, Kamber kaza Hîrşova-Babadag DG, Kanber-köy kaza Babadag EC, Kamber Ps, Kember kaza ~ K, Kamber IB, ~ kaza ~ FT;
18. **CANAT CALFA** (azi Meşteru): Kanad-Kalfa kaza Măcin FT;
19. **CANLÎ BUGEAC, CANLÎBUGEAC** (azi Lunca): Kan<l>i-bucak kaza Babadag EC, Kambuczik Ps, Kolmi budjak kaza ~ K, Kaniboudjak IB, Kanli-bucak kaza ~ FT;
20. **CARAIBIL** (azi Colina): Kara-Hâbil nahia Hîrşova DI₂, ~ kaza Babadag D, EC, Karaibeli devastat IB, Kara-Ibil kaza Tulcea FT;
21. **CARAMAN CHIOI, ~ KIOI** (azi Sălciöara): Karaman (-köy) nahia Hîrşova DI₂, (Kara-) ~ kaza Babadag D, Karaman kaza ~ EC, Karamenkeuy kaza ~ K, Karamale IB, Karaman (li) kaza ~ FT;
22. **CARCALIU, KARKALIU** (azi Carcaliu): Kamen kaza Măcin K, Kargalek IB, Karkalu kaza ~ FT;
23. **CATALOI, KATALOI** (azi Cataloi): Kataloy kaza Isaccea DG, Katalu kaza Tulcea K, Cataloiu kaza ~ IB, Kataloy kaza ~ FT;
24. **CEAMURLIA DE JOS**: Çamurlu-küçük nahia Hîrşova DI_{1,2}, Çamurlu(li) kaza Hîrşova- Babadag DG, Tatar-Çamurlusu kaza Babadag EC, Czamurlu Ps, Tchamourli kaza ~ K, Tartartchamilla IB, Tatar-Çamurlu, Aşagi-Çamurlu, Çamurlu-ziyr kaza Babadag FT;
25. **CERNA**: Yeni-derbend cu alt nume Çerna-giberan (Çirneyi-giberan) şi alt sat Çerna-müslim (Çirneyi-müslim) kaza Isaccea DG, Czerna Ps, Tchernă, Cerna kaza Năcin şi alt sat Tcherni-keui devastat IB, Çerna kaza ~ FT;
26. **CINELI** (Iulia): probabil Çinar-obasi nahia Hîrşova DI₁, Çineli, Çinili kaza Babadag D, EC, Genimi Ps., Tchinnelle, Cineli kaza ~ IB, Çineli kaza ~ FT;
27. **CIUCUROVA**: Çukur-ova kaza Babadag D, EC, Tchirkanova kaza ~ K, Tchikourova IB, Çukur-ova kaza ~ FT;
28. **ÇIRJELARI**: Kiedjilar Lp, Kirgila IB, Kircalar kaza Măcin FT;
29. **ÇIŞLA** (azi Mîneri): Ki(s)chla kaza Tulcea K, ~ Cişla, Cişlele kaza ~ IB, Kişla kaza ~ FT;
30. **COIUM PUNAR, KOIUM** ~ (azi Fintîna Oilor): Koyun-pinari nahia Hîrşova DI_{1,2}, ~ kaza Hîrşova-Babadag DG, Hoiunpunar IB, Koyun-pinari kaza Medgidia FT;
31. **CONGAZ, KONGAZ** (azi Rândunica): Kongaz kaza Babadag EC, Koungali Lp, Kongaz IB, ~ kaza ~ FT;
32. **DAUTCEA** (azi Cloşca): Daud-çalar kaza Isaccea DG, Doguca kaza Babadag D, Dauzi Ps, Daoutcha IB, Dautca kaza ~ FT;
33. **DUNAVĂTU DE JOS**: Douna KT, v(i)etz Lp, ~ devastat IB, Dunaveç-ziyr, (Tunaviç- ~) kaza Tulcea FT;
34. **DUNAVĂTUL DE SUS**: Dunaveç-balf (Tunaviç- ~) kaza Tulcea FT;
35. **ENI CHIOI, ENIKIOI** (azi Mihail Kogălniceanu): Yenice, Yeni-köy nahia Hârşova DI₂, Ienikeui IB, Yeni-köy kaza Tulcea FT;
36. **ENISALA**: Yeni-Sala kaza Hîrşova-Babadag DG, ~ kaza Babadag D, ~ kale (cetate) EC, Neveselj lângă Samok S.Georgii Ps, Ienicalé lângă S.Georgia fortăreaţă Lp, Ienisele kaza ~ K, Ienisala kaza ~ IB, Yeni-Sala kaza ~ FT;
37. **FRECĂŢEI**: Fricatche Lp, Frikatek kaza Tulcea K, Fricatzei, Frecaţi kaza ~ IB, Frekece, Freketça kaza ~ FT;
38. **GARVÂN**: Garvan kaza Isaccea DG, Garvan Ps, Garvân kaza Măcin IB, Garvan kaza ~ FT;
39. **GEAFERCA TURCEASCĂ, ISLAM GEAFERCA** (azi Floreşti): Islâm nahia Hîrşova DI₂, Zamfirka kaza Isaccea K, Djafer Islam IB, Cafer-Islâm kaza Tulcea FT;
40. **GHECET** (azi Smârdan): Getchit kaza Măcin K, Guetchetou IB, But-bay, Bud-bay kaza ~ FT;
41. **GRECI**: Soganlik kaza Isaccea DG, ~ nahia Hîrşova DI₂, Greczj Ps, Gretcha Lp, Gretcha kaza Măcin K, Gretchi, Grecii kaza ~ IB, Soganlik kaza ~ FT;
42. **HAGILAR** (azi Lăstuni): Hacili sau Haci-oglu nahia Hîrşova DI₂, Haci-bey (mss a), Haci-Gazi sau Haci-Adil (mss b) kaza Hîrşova-Babadag DG, Hacilar kaza Babadag EC, Hadjilar IB, Hacilar kaza ~ FT;
43. **HANCEARCA** (azi Hamccarca): probabil Ine-han (Eyne-han) nahia Hîrşova DI₂, probabil Cardak (mss a) sau alt sat (Uzun-) Ine-han kaza Hîrşova-Babadag DG, ~ kaza Babadag D, EC, Tchardak Lp, Hantcharka kaza Isaccea K, M<ănăsti>rea Amtcharka şi alt sat Tchardak devastat IB, Hançarka kaza Măcin FT;
44. **HASANLAR** (azi Ardealu): Hasanlar kaza Hîrşova-Babadag DG, Hasan-köy nahia Hîrşova DI₂, Hasanlar kaza Babadag D, Isanmer Ps sau Asanmer Ps, Hassanlar kaza Babadag IB, Hasanlar kaza Măcin FT;
45. **JAILA** (azi General Praporgescu): Yaila nahia Hîrşova DI₂, Yayla kaza Hîrşova-Babadag şi Yaylăcık kaza Isaccea DG, Yayla kaza Babadag D, Jaila IB, Yayla kaza Măcin FT;
46. **IGLIŢA** (înglobat în satul Turcoia): Iglîça kaza Isaccea DG, Iglitza Lp, Sgritza devastat IB;
47. **ISACCEA**: Sakça kasaba (târg), Isaccea DG, Isakschi Ps, Saktcha, Saccea, ~ IB, Isakça kaza Tulcea FT;

48. **JIJILA**: Jijila kaza Măcin K, Djidjilta, Jijila kaza ~ IB, Cicila kaza ~ FT;
49. **JURILOVCA**: Jirilevka kaza Babadag K, Gucurilika IB, Curil(i)ka kaza ~ FT;
50. **LOZOVA** (sat desființat pe valea Boclogea sau Deghirmen-dereși în nord de satul Cloșca): probabil Kizilca-Veli nahia Hîrșova DI₂, ~ kaza Babadag D, EC, Loz-ova, Luz-ova <nahia> Isacceca FT;
51. **LUNCAVITA**: Luncaviç<a>, Lukoviç, Lukaviç kaza Isacceca DG, Lupkowitz Ps, Lounkavitza Lp, Lukavitza kaza ~ K, Lounkavitza, Luncav<i>ța kaza Măcin IB, Lunkaviça kaza ~ FT;
52. **MĂCIN**: Maçin kaza Isacceca DG, Mezin Ps, Matchin, Măcin kaza Măcin IB, Maçin kaza ~ FT;
53. **MAHMUDIA**: Eflrk lângă Beș-depe (azi Beștepe) kaza Isacceca DG, Bestipe valaque, Beștepe românesc devastat IB, Mahmudia nahia Mahmudia kaza Tulcea FT;
54. **MALCOCI, MALKOCI** (azi Malcoci): Malkotchou IB, Malkoci kaza Tulcea FT;
55. **MĂNĂSTIREA CILICU** (azi Mănăstirea Celic-Dere): M<ănăsti>rea Cilic, Tchilic IB, Çelik-dere tekke (mănăstire) FT;
56. **MĂNĂSTIREA COCOȘ**: M.Micomende Ps. M.Micolinti sau Micomenti Lp, M<ănăsti>rea Cocoș, Kokosch și alt sat Micomanti devastat IB, Kokoș (-kariyesi) sau tekke mănăstire FT;
57. **MĂNĂSTIREA SAON** (azi Schitu Saon): Saona, Sauna tekke (mănăstire) FT;
58. **MĂNĂSTIREA TAIȚA** (desființată): Mănăstirea Taița și satul Taitza, Taița IB, Taița tekke (mănăstire) lângă satul Hançarka (azi Hamccarca) kaza Măcin FT;
59. **MEIDAN CHIOI, MEIDANKIOI** (azi Valea Teilor): Mandan keyu kaza Isacceca K, Meidankeui, Medeanchioi kaza ~ IB, Meydan kaza Tulcea FT;
60. **MORU (GHIOL)** (azi Murighiol): Mor-Kasim nahia Hîrșova DI₁, Mori-göl kaza Tulcea FT;
61. **NALBANT**: Nalband kaza Hîrșova-Babadag DG, Nalband-köy nahia Hîrșova DI₂, Nalband kaza Babadag D, EC, Nalband kaza ~ IB, ~ kaza ~ FT;
62. **NICULIȚEL**: Monaster sec.XV călător Georgi Dousae, ~ sec.XVII harta Hagi Kalfa, ~ sec.XVIII harta Hassius, M.Micomende Ps, Monastere și M.Micolinti, Micomenti Lp, Nikoulitzel, Niculițalu kaza Isacceca IB, Monastir kaza Tulcea FT;
63. **ORTA CHIOI, ORTA KIOI** (azi Horia): Orta-köy nahia Hîrșova DI₂, Ortaskon Ps, Orta keyu kaza Babadag K, Ortakeui, Ortachioi kaza ~ IB, Orta(-kariye) kaza ~ FT;
64. **PARCHEȘ, PARKEȘ** (azi Parcheș): Partik, Pertek kaza Isacceca DG, Parkeji Ps, Partitch kaza Tulcea K Parkeschou, Parcăș kaza ~ IB, Parkeș kaza ~ FT;
65. **PAȘA CIȘLA** (azi Vișina): Pachanki slavi Lp, Kichla kaza Babadag K, Pachakischla IB, Pașa-kișla kaza ~ FT;
66. **PECENEAGA**: Giberan-Peçenek, ~ -Peçeneyi kaza Hîrșova-Babadag DG, Peçenek kaza Babadag D, Setschenjaga Ps, Petchinagui kaza Măcin K, Petchenega, Peceneaga kaza Hîrșova și alt sat Tatar Petcheneki IB, Peçenik și diferit Peçenik-Tatar, Tatar-Peçenik kaza Măcin FT;
67. **PİRLITA** (azi Victoria): Pirlita kaza Tulcea FT;
68. **POȘTA**: Poșta kaza Tulcea FT;
69. **PRISLAVA** (azi Nufăru): Proslavs, Proslaviza sec.XVI-XVII hărăi, Ortelius, Mercator, Gristova harta Zanonni, Krislow Ps, Prislav kaza Tulcea K, Prislava, Preslav devastat IB, Prislava kaza ~ FT;
70. **RACHELU**: Rakelda kaza Isacceca K, Rakel, Rachelu kaza ~ IB, Rakel kaza Măcin FT;
71. **SABANGIA**: Sabanca kaza Babadag EC, Sabandja kaza Tulcea K, Zabantcha, Zabanca kaza Babadag IB, Sabanca kaza Tulcea FT;
72. **SARICHIOI, SARIKIOI** (azi Sarichioi): Sari(-köy) nahia Hîrșova DI_{1,2}, Sari kaza Hîrșova-Babadag DG, Sari-köy kaza Babadag D, EC, Siriteny kaza ~ K, Sarikeui IB, Sari-köy kaza Tulcea FT;
73. **SARIGHIOL** (azi Valea Nucarilor): Sari-göllü kaza Hîrșova-Babadag DG, Sari-gölcük kaza Babadag EC, Sariguiol, Sarighiol kaza ~ IB, Sari-göl kaza Tulcea FT;
74. **SARINASUF**: Sari-Nasuh nahia Hîrșova DI_{1,2}, ~ kaza Hîrșova-Babadag DG, ~ kaza Babadag D, EC, Sari-Nasuh kaza Tulcea FT;
75. **SATU NOU** (com. Mihai Bravu): Yeni-köy și alt sat Beçenek kaza Babadag D, Sata-Nowo kaza Babadag K, Satu-Nou, Bedje kaza ~ IB, Sat-Nou Satu kaza ~ FT;
76. **SATU NOU** (azi Traian): Yeni-köy kaza Babadag D, Nou sec.XVIII harta Schmid, Satounou, Satu Nou devastat IB, Yeni-köy kaza Măcin FT;
77. **SLAVA CERCHEZEASCĂ** (azi Slava Cercheză): Ienikazak IB, Gag-ova kaza Babadag FT;
78. **SLAVA RUSEASCĂ** (azi Slava Rusă): Kizil-hisarlik nahia Hîrșova DI₂, Kizil-hisar kaza Babadag EC, Islava kaza ~ D, Slawo Ps, Slava kaza ~ K, Kisilsar IB, Kizil-hisar kaza ~ FT;
79. **SOMOVA**: Somova Ps, Lp, Somova kaza Tulcea IB, ~ kaza ~ FT;
80. **TAIȚA** (sat desființat com.Hamccarca): Tantză Lp, Taitza IB, Taitça, Daitça kaza Măcin FT;
81. **TECHE(A), TEKE** (sat desființat com.Slava Rusă): probabil Mehmed-tekkecik nahia Hîrșova DI₁, Teken Ps, Teochi Lp, Teke kaza Babadag K, Dursun-Baba, Tursun-Baba kaza ~ FT;
82. **TELIȚA**: probabil Deçirmen-dere(si) kaza Isacceca DG, Teliza Ps, Telitza două sate Lp, Teliza sau Raguse și alt sat Teliza harta Zirbeck, Telitza kaza Tulcea K, ~ kaza Isacceca IB, Telița, Telnica kaza Tulcea FT;
83. **TRESTENIC**: Tresenlik, Treste(n)lik kaza Babadag D, EC, Teresenik kaza Babadag IB, Trestenlik, Trestenik kaza ~ FT;
84. **TULCEA**: Tulça, Tolça nahia Hîrșova DI_{1,2}, Tulça kaza Isacceca DG, Tulce Ps, Toultscha Lp, Toultscha, Tulcea kaza Tulcea IB, Tulça kaza ~ FT;
85. **TURCOAIA**: Turkoy kaza Măcin K, Tourkaia kaza ~ IB, Turkoya kaza ~ FT;
86. **ȚIGANCA** (azi Nifon): Tziganka IB, Siganka kaza Măcin FT;

87. **UMURLAR, OMURLAR, HOMURLAR** (General Dragalina înglobat la com. Cîrjelari): Umurca nahia Hîrşova DJ₁, Umurlar(lu) kaza Hîrşova-Babadag DG, ~ kaza Babadag D, ~ kaza Mîcin FT;

88. **VĂCĂRENI**: Vakareni kaza Isaccea DG, Wakarini Ps, Vakareni Lp, Vakarini, Văcăreni kaza Măcin IB, Vakaren kaza ~ FT;

89. **VISTERNA**: Vistiera Lp, Sterne IB, Isterna kaza Babadag FT;

90. **ZEBIL**: Sebil-Ilyas nahia Hîrşova DK_{1,2}, ~ kaza Hîrşova-Babadag DG, ~ kaza Babadag EC, Sebil, Sibil kaza ~ D, Stebil harta Zanonnei, Sebil Lp, Zebil kaza ~ K, Zebil kaza ~ IB.

Prin sinteza datelor oferite de diferitele materiale cartografice și bibliografice a fost realizată harta "Evoluția istorică a așezărilor Dobrogei de Nord". Pe această hartă au fost trecute toate așezările, cu diferitele denumiri pe care le-au avut în timp, și care au fost menționate sau atestate de diferite documente specificate la legendă (Fig.2).

Harta surprinde continuitatea existenței așezărilor, îndeosebi în cazul celor situate pe malul drept al Dunării și în apropierea complexului lagunar Razim-Sinoie.

O categorie aparte o reprezintă satele dispărute, menționate de asemenea pe hartă.

BIBLIOGRAFIE

- Arbore Al. (1929) - *O încercare de reconstituire istorică a unui ținut de hotar dobrogean*. Analele Dobrogei, vol.X, Constanța.
- Barnea I., Ștefănescu Șt. (1971) - *Bizantini, români și bulgari la Dunărea de Jos*. Ed. Acad. R.S.România, București.
- Bărbuleanu C. (1992) - *Monografia orașului Babadag*. Inspectoratul pentru cultură al județului Tulcea, Tulcea.
- Berciu D. (1966) - *Cultura Hamangia. Noi contribuții*. Vol.I., Ed. Acad. R.S.România, București.
- Bordânc F. (1985) - *Sistematizarea așezărilor rurale din Dobrogea*. Teză de doctorat, Institutul de Geografie, București.
- Brătescu C. (1921) - *Două probleme dobrogene: colonizare și toponimie*. Analele Dobrogei, vol.II, Constanța.
- Brătescu C. (1928) - *Tulcea, schiță urbanistică*. Analele Dobrogei, vol.IX, Constanța.
- Constantinescu Mircești C. (1976) - *Păstoritul transhumant și implicațiile lui în Transilvania și Țara Românească în sec.XVIII-XIX*. Ed.Acad. R.S.România, Buc.
- Coteț P., Popovici I. (1972) - *Județul Tulcea*. Ed. Acad. R.S.România, București.
- Decei A. (1972) - *Le problème de la colonisation des turcs seljoukides dans la Dobrogea au XVIIIème siècle*. Ankara.
- Giurescu C.C. (1940) - *Dobrogea, vechi pământ românesc*. Buletinul muzeului militar național, nr.5,6, București.
- Giurescu C.C. (1966) - *Știri despre populația românească a Dobrogei în hărțile medievale și moderne. Pagini din istoria Dobrogei*. Muzeul regional de arheologie Dobrogea, Constanța.
- Ghiață A. (1982) - *Toponimie și geografie istorică în Dobrogea medievală și modernă*. Ed.Academiei R.S.România, București.
- Ianoș I., Dobraca L. (1994) - *Schimbări recente în mișcările naturală și migratorie ale populației orașelor din România*. Institutul de Geografie, București.
- Ionescu de la Brad I. (1850) - *Excursion agricole dans la plaine de la Dobroudja*. Analele Dobrogei, vol.III, Constanța (1922).
- Iorga N. (1922) - *Cele trei Dobrogi pe care le-am găsit; sate și oameni din Dobrogea românească la 1859*. Analele Dobrogei, vol.III, Constanța.
- Manușilă S. (1938) - *Populația Dobrogei*. Ed.Acad.Române, București.
- Mehmet Ali Ekrem (1994) - *Din istoria turcilor dobrogeni*. Ed. Kriterion, București.
- Pârvan V. (1974) - *Începuturile vieții romane la gurile Dunării*. Ediția a II-a, Ed. Șt. și Enc., București.

- Petrescu-Burloi I. (1972) - *Cercetări geografice asupra tipurilor de sate din Dobrogea*. Studii și cercetări de geografice aplicată a Dobrogei, Constanța.
- Popovici I. și colab. (1984) - *Podișul Dobrogei și Delta Dunării*. Ed. Șt. și Enc., București.
- Rădulescu A., Bitoleanu I. (1979) - *Istoria românilor dintre Dunăre și Mare - Dobrogea*. Ed. Șt. și Enc., București.
- Romanescu Gh, Romanescu Gabriela (1995) - *Particularitățile populării Dobrogei de Nord în perioada otomană*. Analele Universității "Ștefan cel Mare", Anul IV, Suceava.
- Șandru D. (1947) - *Mocanii din Dobrogea*. București.
- Ștefănescu C.M. (1969) - *Din toponimia autohtonă a fațadei dunărene a Dobrogei*. Col. Studii geografice asupra Dobrogei, București.
- Ungureanu Al. (1993) - *Geografia podișurilor și câmpiilor*. Ed. Univ. "Al.I.Cuza", Iași.
- Vulpe R. (1938) - *Histoire ancienne de la Dobroudja*. Ed. Acad. Române, București.
- * * * (1928) - *Dobrogea - cinzeci de ani de viață românească*. București.
- * * * (1982) - *Enciclopedia geografică a României*. Ed. Șt. și Enc., București.
- * * * (1983, 1984) - *Tratat - Geografia României*, vol. I, II. Ed. Acad. R.S. România, București.
- * * * (1977, 1992) - *Recensământul populației și locuințelor*. D.C.S., București.
- * * * (1993, 1994, 1995, 1996) - *Date statistice*. Direcția de Statistică, Tulcea.